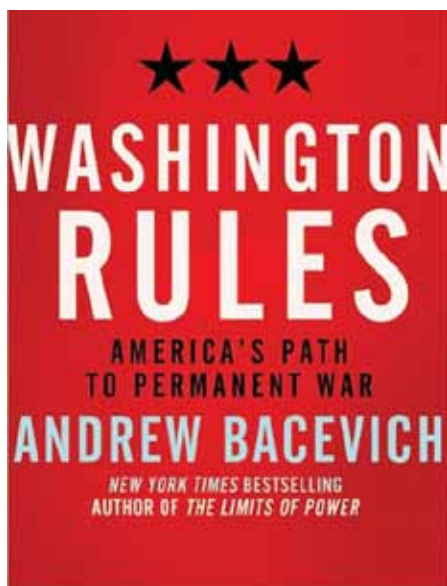

KONEC PROTIUPORNIŠKE STRATEGIJE (COIN)

Pred meseci je časopis *New York Times* objavil intervju z aktualnim poveljnikom sil ISAF ter istočasno s poveljnikom vseh ameriških sil v Afganistanu (USFOR-A), z generalom Joseph Dunfordom. Intervju sam po sebi ne bi bil nič posebnega, če ne bi vseboval pomembnega sporočila, ki ga je general skušal povedati javnosti. V uvodu članka je namreč povedal, da »... koalicija pod vodstvom Američanov nima več cilja spremeniti Afganistana, njen fokus je sedaj mnogo ožji – pripraviti afganistanske varnostne sile za obrambo pred Talibani, ne glede na vse politične in ekonomske probleme v državi«. Ali kot se je v preprostem vojaškem jeziku general izrazil v svojih smernicah pripadnikom ISAF: »COIN is over!« (Protiuporniška strategija je končana.)

Collin Powell (levo) in Norman Schwarzkopf (desno).

Sto izjavo je uradno končal desetletje dominantne strategije izvajanja vojaških operacij s strani Zahoda (ZDA) in hkrati nakazal njen dokončni zaton, tako da se protiuporniška strategija, ki jo je v veliki meri zaznamovala prav vojna v Afganistanu, tudi simbolno končuje. Ker ta strategija za seboj pušča tudi veliko nelagodja, neporavnanih računov in obveznosti, predvsem pa veliko negotovosti ob vprašanjih izvajanja vojaških operacij v prihodnje ter civilno-vojaških odnosov, je prav, da osvetlimo obdobje, ki ga je zaznamovala t. i. »COIN mentality« ideologija.

POLITIKI VZAMEJO VAJETI V SVOJE ROKE

V ZDA je dolgo veljala t. i. Weinbergerjeva doktrina urejanja vojaških zadev, ki pravi, da se država lahko poda v vojno le, če so prej izkoriščene vse politične, ekonomske in diplomatske možnosti. Doktrino je operacionaliziral Collin Powell, načelnik združenega štaba, in postavil osem vprašanj, na katere je treba imeti jasne odgovore, preden se politika odloči uporabiti vojaško silo za posredovanje. Vprašanja, na katera je treba najti odgovor, so:

1. Ali so ogroženi vitalni interesi nacionalne varnosti?
2. Ali imamo jasno določen cilj?
3. Ali so bili stroški in tveganje popolnoma in objektivno analizirani?
4. Ali so bile vse ostale nenasilne možnosti izčrpane?
5. Ali obstaja uporabna izhodna strategija, da se izognemo neskončnemu stiku?
6. Ali so posledice našega posredovanja temeljito premišljene?
7. Ali je posredovanje podprto s strani državljanov ZDA?
8. Ali obstaja resnična podpora mednarodne skupnosti?

Skratka, šele ko na vseh osem vprašanj odgovorimo pritrdilno, lahko politika naloži vojski pripravo operativnih načrtov in izvedbo vojaškega posredovanja. Ta doktrina se je v praksi uveljavila in dobila tudi svojo potrditev v prvi zalivski vojni leta 1991. Takrat je posredovanje ZDA

proti Iraku potekalo z jasnimi cilji, omejenim trajanjem, s predvidljivimi stroški in z jasno podporo mednarodne skupnosti. Naj spomnimo, da takrat vojska ZDA ni napadla Bagdada, čeprav je že bila v Iraku in ves čas napadala iraške sile, ki so se umikale iz Kuvajta. Nihče ni dvomil, da bi koalicijske sile takrat zlahka zavzele tudi Bagdad, vendar so se ustavile in hitro umaknile iz Iraka. Mandat OZN za posredovanja je namreč izrecno predvideval posredovanje zgolj za izgon Sadamovih sil iz Kuvajta, ne pa za obračun z Irakom. Takrat so ZDA spoštovale mednarodno skupnost. In nekateri v ZDA so to razumeli kot neuspeh oziroma znak šibkosti.

Po dogodkih septembra 2001 in uveljavitvi t. i. Busheve doktrine pa ZDA ravnavajo povsem drugače. Doktrina, poimenovana po takratnem predsedniku G. W. Bushu, sicer nima konsistentnega, premišljenega in operativnega nastavka, je pa zato toliko bolj izvajana v praksi. V resnici je doktrina bolj podobna ad hoc ideološki zunanji politiki, ki za svoje orodje izbere vojaško organizacijo. Temeljne nastavke te doktrine je tako zaslediti v političnih sporočilih predsednika Busha, ki so hkrati predstavljala vodilo in usmeritve državnim strukturam. Strnjevano se Busheva doktrina glasi:

1. Ni nobene razlike med teroristi in državami, ki jim dajejo zatočišče – oboje je treba klicati na odgovornost.

Paul Bremer (v sredini)

2. Sovražnika je treba napasti daleč stran, preden lahko on izvede ponovni napad pri nas.
3. Soočiti se je treba z grožnjami, preden se uresničijo.
4. Širiti je treba svobodo in upanje kot alternativo sovražnikovi ideologiji zatiranja in strahu. Glavne značilnosti te doktrine so: unilateralizem, ki se najbolje izraža v popularni kritiki »My Way or Highway«, izvajanje preventivnih napadov na dejanske in potencialne tarče s strani oboroženih in drugih sil ter obvezna sprememba režima v napadenih državah.

Čeprav so po dogodkih 11. septembra 2001 vse države Zahoda verjetno iskreno stopile na ameriško stran, so ZDA, namesto sprejeti ponujeno podporo in oblikovati mednarodno podprto koalicijo raje zavrnilo ponujeno sodelovanje in ubrale samostojno pot. Hitri napad na Afganistan in kasneje s strani ZDA izsiljeni napad na Irak sta preprečila izdelavo premišljene vojaške, diplomatske, politične in ekonomske strategije Zahoda za obračun s teroristi. Spomnimo se diplomatskih pritiskov za sodelovanje vzhodnoevropskih držav v t. i. »koaliciji voljnih« oziroma delitev na »staro« in »novo« Evropo, ki naj bi nadomestila partnersko vojaško koalicijo Zahoda, diplomatskega fiaska ZDA v VS OZN, ko so dokazovale obstoj orožja za množično uničevanja v zameno za izsiljeno mednarodno podporo, in pa odkritih političnih nesoglasij med zahodnimi zavezniki ob vprašanjih

izvajanja vojaških operacij po svetu. Da o več tisoč milijardnem strošku protiterorističnih vojn, ki je posredno vplival tudi na finančno dolžniško krizo po svetu, niti ne govorimo. Poleg različnih doktrinarnih pristopov pri izvajanju vojaških posredovanj se je skladno z Bushevo doktrino spremenil tudi način izvajanja vojaških operacij. Če sta bila glavni medijski zvezdi prve zalivske vojne generala Schwarzkopf in Powell, sta bili glavni medijski zvezdi iraške in afganistanske vojne politika Rumsfeld in Wolfowitz. Izvajanje vojaških operacij je skoraj neopazno, vendar povsem jasno prešlo iz avtoritete generalov na avtoriteto politikov. Tako so nekateri celo hudomušno pripomnili, da se od sedaj naprej zunanja politika ZDA izvaja v Pentagonu, obrambna pa v State Departmentu. Čeprav je šlo za trajajočo vojaško operacijo, je bil za glavnega izvršilnega funkcionarja v Iraku imenovan Paul Bremer, uslužbenec zunanjega ministrstva, katerega pristojnost je bila tudi »upravljanje« z vojaškimi operacijami. Ne preseneča, da so Bremerju nadelo vzdevek »konzul«.

Na žalost se je posredovanje v Afganistan in Iraku za politike povsem izjalovilo. Čeprav je bilo vojaško posredovanje hitro in uspešno izpeljano, pa sta bili upravljanji postkonfliktnega Afganistana in Iraka povsem nekaj drugega. Načrt ustoličiti marionetno vlado (v Afganistanu Karzaj, v Iraku Calabi) kot simbol spremembe režima v državi, izdatno financiranje rekonstrukcije in nešteti projektov kot simbola širjenja demokratičnih vrednot

in svobode (tudi ekonomske odvisnosti) ter prisotnost minimalnih vojaških sil v državi kot opomin sovražnikom na njihovo inferiornost se je klavrno izjalovilo. ZDA in koalicija so obtičale. Kljub nedvoumni tehnološki premoči in skoraj neomejeni logistični podpori se je doktrina, po kateri je mogoče z minimalnimi silami, uporabo tehnoloških pripomočkov in s premišljenimi kirurškimi operacijami (shock and awe) ter z vodenjem iz političnih kabinetov, izkazala za povsem napačno. Politiki so nujno potrebovali novo strategijo.

»KRALJ DAVID« IN NJEGOVA COIN STRATEGIJA

Verjetno se res še nikoli ni zgodilo, da bi vsi v ZDA, od samega predsednika do navadnih državljanov kot tudi velikega dela svetovne javnosti, tako nestrpno čakali na nastop generala Davida Petraeusa pred senatnim odborom januarja 2007, ko je predstavil svojo protiuporniško strategijo. Vojaški priročnik FM 3-24, ki je bil posodobljen leta 2006 in katerega »avtor« je ravno D. Petraeus, je po njegovem nastopu postal pravi hit. V nekaj tednih je zabeležil poldrugi milijon elektronskih prenosov. Prvič se je tudi zgodilo, da je vojaški priročnik FM 3-24 natisnila kakšna akademska ustanova (Univerza Chicago). General Petraeus je posebej poudaril novo filozofijo in bil deležen izjemne medijske pozornosti, da o hitrem napredovanju na najvišje položaje v vojski in kasneje v državni administraciji niti ne govorimo. Nova doktrina naj bi tako končno prinesla potreben red v izvajanje vojaških operacij, ali kot se spominja P. Bremer: »Šele, ko je general Petraeus izdelal novo vojaško doktrino, smo pridobili ustrezno strategijo.« Leta 2009 je vojska ZDA izdala združeno publikacijo JP 3-24 z naslovom »Petraeusova doktrina; Vojaški priročnik za protiuporniško delovanje«. Tako je nastala strategija COIN.

Za razliko od »klasične«, konvencionalne, so temeljne značilnosti protiuporniške doktrine: usmerjenost na ljudstvo namesto na upornike (population centric), ključna vloga obveščevalnih informacij (intelligence driven operations), združeno civilno in vojaško delovanje (unity of effort) in pa pripravljenost na dolgotrajno prisotnost (long-term commitment). Tako je nekdanji poveljnik sil ISAF (in velik zagovornik COIN) general McChrystal v svojih navodilih silam ISAF zapisal,

da je »učinkovita napadalna protiuoporniška operacija le tista, ki jemlje upornikom tisto, česar nikakor ne smejo izgubiti – nadzor nad ljudstvom. Pridobi podporo ljudstva in vojne bo konec, ne glede na to, koliko upornikov bo ubitih ali zajetih.« V nadaljevanju, pravi McChrystal, se je treba »znebiti konvencionalnega razmišljanja. Osredotočiti se je treba na ljudi, ne na upornike!«

Takšno razmišljanje je povsem v skladu s temeljno filozofijo Petraeusovega vojaškega priročnika, ki navaja devet t. i. paradoksov protiuoporniške strategije, ki jih je treba razumeti, da bi lahko izvajali omenjeno doktrino. Med te paradokse Petraeus šteje:

- Bolj kot varuješ lastne sile, manj si varen.
- Več sil kot uporabiš, manj si učinkovit.
- Boj kot je protiuoporniška strategija uspešna, manj sil lahko uporabiš in večje tveganje prevzameš.
- Včasih je storiti nič najboljše delovanje.

- Najboljša orožja protiuoporniške strategije ne streljajo.
- Tisto, kar »okupirana« država dela zadovoljivo, je bolje, kot da mi delamo enako dobro.
- Če je taktika uspešna ta teden, mogoče ne bo naslednji.
- Taktični uspeh ne zagotavlja ničesar.
- Najpomembnejših odločitev ne sprejemajo generali.

Številni apologeti so seveda podrobneje razložili, kaj vsak paradoks pomeni v praksi, poveljujoči pa zahtevali prilagoditev celotne vojaške strukture in miselnosti novi doktrini. Afganistan in Irak sta postala poligona za uveljavljanje te strategije v praksi. Kritiki omenjene strategije so ostali preslišani in daleč v senci obsežne medijske kampanje v korist novi strategiji, ki naj bi v resnici legitimizirala aktualne vojaške operacije in v javnosti ustvarila vtis, da ZDA »vedo, kaj delajo in kako to početi«. Kot pravi Bacevich, »namen Petraeusa ni bil posvečen evalvaciji protiuoporniške doktrine, temveč njemu marketingu«. Hkrati je novo sprejeta

doktrina namreč pomenila tudi prekinitve z omenjeno Weinbergerjevo doktrino, ki naj bi v svojem bistvu dajala preveč samostojnosti vojski in ovirala politiko pri izvajanju svojih zunanjepolitičnih vizij. Ne preseneča torej, da je Petraeusova doktrina prepustila pomembne odločitve (tudi vojaške) politikom.

Spremenjeno delovanje v Afganistanu in Iraku je narekovalo tudi obsežne prilagoditve celotnih vojaških struktur Zahoda. Pod zahtevo »COIN mentality« so se izvajale reorganizacije, transformacije in prilagoditve številnih vojsk. Skratka, tradicionalna, stabilna vojaška struktura naj bi bila preživeta in potrebna je nujna in hitra sprememba. V duhu paradoksov je uveljavljeni slogan prilagajanja postal »vse se spreminja, samo spremembe so stalne«. Če sta Afganistan in Irak postala poligona za uveljavljanje COIN in razlog za spremembe, sta hkrati postala tudi merilo uspeha.

ZAKAJ STRATEGIJA NE DELUJE?

Na tem mestu ne moremo poglobljeno razpravljati o vseh pomanjkljivostih strategije COIN, zato opozorimo samo na nekaj najvidnejših. Osnova celotne strategije je vojaški priročnik, eden izmed stotine takšnih, ki so namenjeni obravnavi taktičnih postopkov in praktičnih nasvetov pri izvajanju doktrinarnih načel. Skratka, FM 3-24 je zgolj taktični priročnik, ki mu je politika (razumljena v smislu oblasti) dala vrednost strateškega dokumenta, celo političnega bi lahko rekli. Ali kot se je izrazil Hammes: »Videti je, da so ZDA vzele enega izmed doktrinarnih pristopov k specifičnemu problemu, tj protiuoporništvo, in ga povzdignile na raven strategije.« Oblast s tem ni samo pomešala hierarhičnosti dokumentov in vnesla zmede, temveč je s tem odmisllila in opustila celoten spekter pomembnih sestavin, ki bi jim morala vsaka strategija vsebovati, v prvi vrsti pa politični in gospodarski vidik. S tem, ko je vojaškemu priročniku dala veljavo nacionalne strategije, mu je hkrati dala razlagalno vrednost vseh ostalih strateških vidikov. Skratka, odgovori na pomembna strateška vprašanja so se skrivali v vojaškem priročniku. Odveč je torej pripomniti, da ta vojaški priročnik ni delo, ki bi bilo plod širše in poglobljene razprave o strateških problemih današnjega časa, čeprav obsega kar 282 strani.

Iz zgodovinskih primerjav (kolonialne vojne) je znano, da osredotočenost na ljudi (population centric) nujno zahteva številne lastne sile, ki so hkrati drugače strukturirane. Pod vplivom strategije COIN so najprej ZDA, nato pa še vse ostale zaveznice (preko zveze NATO) začele z obsežnimi, ponekod celo z vseobsežnimi reorganizacijami svojih vojaških struktur. Ker je bilo vodilo za obsežno reorganizacijo prilagojeno izvajanju operacij v Afganistanu, ta pa je temeljila na »COIN strategy«, je bil rezultat podoben: nepremišljene, hitre in zato pogosto nepotrebne reorganizacije s ciljem prilagoditve vojaških struktur izvajanju aktualnih operacij (ki naj bi po mnenju zagovornikov postale trajna rešitev). Poleg tega pa je poklicna vojska, torej tista struktura, ki je bila v času uveljavljanja »mirovnih dividend« skoraj vsiljena vsem članicam zveze NATO kot edina zveličavna, postala problem. Poklicna vojaška struktura namreč ne more generirati zadostnega števila vojakov za izvajanje »COIN population centric« operacij. Tako kot ni mogla izvajati kolonialnega boja pred časom.

Ko je general Shinseki pred odborom ameriškega kongresa izjavil, da bi ameriška vojska za izvajanje operacij v Iraku potrebovala približno 400.000 vojakov, so ga politiki (Rumsfeld, Wolfowitz) začeli zasmehovati kot nazadnjaškega in ga kasneje celo odstavili. Leta 2003 so Američani vkorakali v Irak z le 145.000 vojaki. Kaj hitro pa so tej številki dodali še skoraj 200.000 civilnih pogodbenikov (contractors). Skupno število navsezadnje ni tako odstopalo od generalovega nasveta. Dandanes predvsem ameriška vojska ne more

izvajati operacij brez številne armade civilnih pogodbenikov (mimogrede, pogodbenik stane vsaj dvakrat več kot vojak), zato ne preseneča, da je zahteva ameriških sil za obstanek v Afganistanu po letu 2015 tudi razmerje 1:1 med vojaki in pogodbeniki. Takšne spremembe nujno vplivajo na civilno-vojaške odnose, ki so tako ali tako nenehno iskanje ravnotežja med interesi in odgovornostmi tako vojaške kot civilne sfere. Z zameglitvijo ločnice, na nekaterih segmentih celo zlitjem ene in druge sfere, se lahko retorično vprašamo, čigava je pravzaprav vojna v Afganistanu in kdo je v resnici izgubil vojno, vojska ali politika?

Temeljni dokument COIN, torej FM 3-24, je napisan v duhu postmodernizma, za katerega je značilno, da se bolj kot k izvirnosti nagiba k novitetam, bolj ga zanima marketing kot poglobljena vrednost in bolj poudarja embalažo kot produkt. Ali kot pravi Bachevic: » [FM 3-24] uporablja standardni nabor postmoderne diskurza – ironijo, paradoks, kalejdoskop izrazov in premetene samocitirajoče dovtipe. Petraeusov priročnik je ena sama subverzija konvencionalnosti. Kjer govori najbolj avtoritativno, v resnici ne pove ničesar. Skratka, veliko pene, a malo piva.« Nič čudnega, da je razlagalcev priročnika več kot tistih, ki ga uporabljajo. Zgoraj omenjeni paradoksi pa so le ena izmed »postmodernih« sestavin priročnika. Skoraj v vsakem poglavju besedilo poudarja nedorečenost, nestanovitnost, nekonvencionalnost in nepredvidljivost, zato je vse delovanje podvrženo nenehnim spremembam, prilagoditvam in začasnosti. Nič kaj vzpodbudno za raven strateškega dokumenta, še slabše za raven

vojaškega priročnika, ki – ravno nasprotno – naj bi bil napisan v razumljivem in jasnem jeziku. Namerno ali nenamerno, vojaški priročnik FM 3-24, ki naj bi obravnaval doktrinarne rešitve ozko specializiranega protiuporniškega delovanja, preko nastavkov »postmoderne diskurza« subtilno poudarja potrebo po veliko širših spremembah, tako vojaške strukture, načinov delovanja kot tudi »miselnosti«. Za politike je bilo pomembno zgolj, da je s tem ponudil tudi rešitev vpletenosti v vojaške operacije v Afganistanu in Iraku.

ZAKLJUČEK

Obdobje COIN se s predvidenim umikom vojaških sil iz Afganistana nepreklicno končuje. Ker je bil glavni argument delovanja (in opravičevanja) COIN ravno vojna v Afganistanu, ostane s končanjem operacij v Afganistanu le malo elementov COIN, ki lahko »preživijo« soočenje s svojo dediščino. Tako kot vedno v zgodovini se bo tudi COIN vrednotil po njegovih (ne)uspehih v realnem okolju. Prav gotovo bo ostalo tudi nekaj pozitivnih zgledov, vendar COIN za seboj pušča vse preveč odprtih vprašanj, da bi lahko postal »strategija za naslednje stoletje«. Za kritike je ena temeljnih negativnih dediščin COIN v porušeni razmerjih med civilno in vojaško sfero. Poleg cele vrste drugih značilnosti je ena prav gotovo tudi imperativno vztrajanje na oblikovanju obrambnih štabov z zlitjem civilnih in vojaških elementov. V duhu »postmoderne« diskurza COIN gre pri tem za nujno racionalizacijo in sinergijo, vendar je, tako kot je prepogosto primer, vprašanje napačno zastavljeno. V duhu tradicionalnega razumevanja civilno-vojaških odnosov je namreč pravo vprašanje vezano na status, odgovornost, pristojnost in preprečevanje vsakršnih zlorab na eni ali drugi strani, na nekritično sinergijo.

Bachevic pravi, da korektiv porušeni civilno-vojaškimi razmerjem »zahteva nagib civilno-vojaškega ravnotežja nazaj na stran generalov«. Ali če parafraziramo znano izjavo francoskega premierja Clemencauja s konca prve svetovne vojne: »Vojna/vojska je preresna zadeva, da bi jo prepustili v roke politikom.«

Dr. Boris Rutar

Viri, ki jih je avtor uporabil, so na voljo v uredništvu (op.ur.).